

5. Konventsiya Rady Yevropy pro zapobihannya nasyt'stvu stosovno zhinok i domashn'omu nasyt'stvu ta borot'bu iz tsymy yavyschamy (Stambul's'ka konventsiya). Dovidnyk dlya chleniv parlamentu. - Rezhym dostupu: : <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?>
6. Mekhanizmy monitorynhu ta protydiy gendernomu nasyt'stvu i dyskryminatsiyi. - Rezhym dostupu : <http://empedu.org.ua/content/mehanizmi-monitoringu-ta-protidyiy-gendernomu-nasilstvu-i-diskryminatsiyi>
7. Povaliy L.V. Kontseptual'ni pidkhody do analizu nasyt'stva v sim'yi / L.V. Povaliy. // Teoretyko-metodychni problemy vykhovannya ditey ta uchnivs'koyi molodi: [zbirnyk naukovykh prats'] - #14, knyha 1. - P.358 - 366.
8. Teoriya ekolohichnykh system Uri Bronfenbrennera - Rezhym dostupu: http://psychologis.com.ua/teoriya_ekologicheskikh_sistem_uri_bronfenbrennera.htm
9. Symonova T.M. Teoretycheskye aspekty yzuchenyya sotsyal'nykh problem // Sotsyolohycheskye yssledovanyya – 2009 - #8(304) - P.65-69.
10. Nancy Berns. Framing the Victim: Domestic Violence, Media, and Social Problems / Berns, N. — Hawthorne, N.Y. : Aldine de Gruyter, 2004 - 194 pp.
11. Usilenie roli sistemyi zdavoohraneniya v reagirovanii na gendernoe nasilie v Vostochnoy Evrope i Tsentralnoy Azii Usilenie roli sistemyi zdavoohraneniya v reagirovanii na gendernoe nasilie v Vostochnoy Evrope i Tsentralnoy Azii. - Rezhym dostupu: <http://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/WAVE-UNFPA-Report-RU.pdf>
12. Prohramy dlya kryvdnykiv, vynnykh u vchynenni domashn'oho ta seksual'noho nasyt'stva: statyya 16 Stambul'skoyi konventsiyi. - Rezhym dostupu: <https://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/equality/03themes/violence-against-women/Article%2016%20Ukrainian.pdf>
13. Dohovir pro spivpratsyu mizh Ministerstvom sotsial'noyi polityky Ukrayiny ta Mizhnarodnym blahodiynym fondom «Ukrayins'ka fundatsiya hromads'koho zdorov'ya» — Режим доступу : http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article;jsessionid=31BEAFCBC487260E4DB7966B59A2F3F4.app1?art_id=177886&cat_id=177830.

УДК 378:004+37.013.42

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ГОТОВНОСТІ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Калаур С.М., к.пед.н, доцент

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна*

svitlanakalaur@gmail.com

Актуальність матеріалу, викладеного у статті, зумовлена необхідністю формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів у професійній діяльності. При стандартному підході до організації навчального процесу доволі складно сформуванати у студентів високий рівень готовності до зазначеного виду діяльності, тому було прийнято рішення про доцільність впровадження в освітній процес підготовки майбутніх соціальних працівників, соціальних педагогів інформаційних технологій. Такий підхід

дозволить вдосконалити інтерактивне освітнє середовище та поглибити теоретичні знання студентів. Основна увага зосереджена на можливості використання інформаційного середовища Moodle та характеристики інтерактивних елементів навчально-методичного комплексу для вивчення студентами навчальної дисципліни «Соціальна конфліктологія».

Ключові слова: готовність до розв'язання конфліктів, фахівці соціальної сфери, інтерактивне освітнє середовище, інформаційні технології, інформаційне середовище Moodle.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНОЙ ОБУЧАЮЩЕЙ СРЕДЫ СРЕДСТВАМИ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ПРИ ФОРМИРОВАНИИ У БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ ГОТОВНОСТИ К РЕШЕНИЮ КОНФЛИКТОВ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Калаур С.М., к.пед.н, доцент

*Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка,
ул. М. Кривоноса, 2, г. Тернополь, Украина*

svitlanakalaur@gmail.com

Актуальность материала, изложенного в статье, обусловлена необходимостью формирования готовности будущих специалистов социальной сферы к решению конфликтов в профессиональной деятельности. При стандартном подходе к организации учебного процесса довольно сложно сформировать у студентов высокий уровень готовности к указанному виду деятельности, поэтому было принято решение о целесообразности внедрения в образовательный процесс подготовки будущих социальных работников, социальных педагогов информационных технологий. Такой подход позволит усовершенствовать интерактивную образовательную среду и углубит теоретические знания студентов. Основное внимание сосредоточено на возможности использования информационной среды Moodle и характеристике интерактивных элементов учебно-методического комплекса для изучения студентами учебной дисциплины «Социальная конфликтология».

Ключевые слова: готовность к разрешению конфликтов, специалисты социальной сферы, интерактивное образовательная среда, информационные технологии, информационная среда Moodle.

THE IMPROVING OF INTERACTIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT BY MEANS OF INFORMATION TECHNOLOGY DURING THE FORMATION OF FUTURE SPECIALISTS OF SOCIAL SPHERE THE READINESS OF CONFLICT RESOLUTION IN PROFESSIONAL ACTIVITIES

Kalaur S.

Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University, M. Krivonososa, 2, Ternopol, Ukraine

svitlanakalaur@gmail.com

Future specialists of social sphere quite often face a number of different conflicts in their professional activity. In order to enable them to resolve conflicts professionally, it is necessary for students to form the appropriate level of readiness to this type of activity during the studying. To improve the readiness of future specialists of social sphere to conflict resolution, there was made a decision about the expediency of improving the educational environment through the introduction of information technology. Educational environment is considered to be a set of interrelated and complementary training, didactic, social and cultural components that allow you to organize the educational process efficiently on the basis of interactive and informational technologies. The main focus is on the possibility of using the information environment of Moodle, which is designed for the presentation of educational material, organization of educational process and participants' networking. During the preparation and conducting of training sessions for the course of «Social Conflictology» using the information environment of Moodle such interactive elements were designed: resources, lectures, seminars, laboratory work, tests, tasks, forum, a glossary. Students were asked to use scribe presentations and take part in the webinars. This article presents a general characteristics of developed interactive elements. Elaborating the educational methodological complex of such discipline as «Social conflictology», we wanted the form of learning to be adequate to the specific task of formation of students' readiness to conflict resolution in their professional activities.

Key words: the readiness of conflict resolution, specialists of social sphere, interactive educational environment, information technology, information environment of Moodle.

Постановка проблеми. Нині фахівець, який прийде працювати в соціальну сферу, повинен мати глибокі та різносторонні знання (у галузі філософії, соціології, теорії соціальної роботи, юридичних дисциплін, медицині, психології, педагогіці, політології, а також соціальної

конфліктології); володіти основами організаційно-управлінської, дослідницько-аналітичної, науково-педагогічної діяльності; уміти налагоджувати партнерські стосунки, працюючи з різними соціальними, віковими, релігійними, етнічними групами і окремими особами, які потребують соціальної допомоги і захисту. У найбільш загальному аспекті професійна діяльність фахівця соціальної сфери спрямована на реалізацію державних програм соціального захисту безробітних і бездомних, соціальної адаптації осіб з психічними вадами, соціальних гарантій військовослужбовцям, соціальної адаптації підлітків та молоді, соціальної допомоги хворим на ВІЛ-інфекції, соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Доволі часто під час виконання своїх професійних обов'язків у майбутніх фахівців можлива відкрита чи опосередкована конфліктологічна взаємодія як з клієнтами, так і зі своїми колегами чи партнерами. Саме тому, ще під час навчання у ВНЗ, майбутніх фахівців необхідно цілеспрямовано готувати до розв'язання конфліктів у професійній діяльності.

Аналіз наукових праць показав, що в педагогічній науці українськими конфліктологами накопичено значний науковий потенціал. Зокрема, вивчено педагогічні механізми попередження й вирішення конфліктів (П. Ковальчук, Н. Мамієва та ін.); виникнення та розв'язання конфліктів під час педагогічної взаємодії (Н. Грішина, М. Пірен, Н. Пов'якель, та ін.); можливості конфліктів у підвищенні ефективності педагогічного спілкування (А. Гірник, І. Зязюн, В. М'ясищев, В. Пантюшин, В. Семиченко та ін.). Загальні підходи до висвітлення конфліктологічної компетентності фахівців отримали наукове обґрунтування у працях В. Андрєєва, В. Журавльова, Н. Грішиної. Характеристика складових конфліктологічної компетентності представлена у роботах Т. Ковшечнікової, Н. Самсонової, С. Філь, Г. Щедровіцького та ін.

Аналіз наукових праць з проблеми дослідження вказує на той факт, що окремі питання формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів лише частково вивчені науковцями. Так, напрацювання А. Лукашенка розкривають педагогічні умови формування конфліктологічної компетентності вчителя загальноосвітнього навчального закладу; дослідження С. Баникіної присвячені вивченню методики формування конфліктологічної компетентності майбутніх учителів; у публікаціях І. Козич та М. Трухан обґрунтовано методику формування конфліктологічної компетентності соціального педагога під час навчання; у роботах Л. Мухіної представлено теоретико-методологічні підходи до розгляду поняття конфліктологічної компетентності як складової професійної компетентності викладача ВНЗ; теоретичні та методичні засади формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців у вищих навчальних закладах відображено в дослідженні Т. Браніцької та Н. Маковецької. У ракурсі проблематики нашого дослідження значний інтерес представляють наукові праці О. Безпалько, Р. Вайноли, І. Звереві, А. Капської, І. Козубовської, Л. Мішик, Н. Олексюк, В. Поліщук про особливості організації професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та соціальних працівників у вищих навчальних закладах нашої країни.

Однак, необхідно відзначити, що науковцями не розглянуто потенціал інтерактивного освітнього середовища та не досліджено можливості інформаційних технологій під час формування у майбутніх фахівців соціальної сфери готовності до розв'язання конфліктів у професійній діяльності. Ці аспекти і були покладені в основу написання статті.

Мета статті проаналізувати підходи до сутності інтерактивного освітнього середовища та розглянути потенціал інформаційних технологій на основі інформаційного середовища Moodle під час формування готовності до розв'язання конфліктів у майбутніх фахівців, які прийдуть на роботу в соціальну сферу.

Виклад основного матеріалу. Логіка нашого дослідження передбачає проведення короткого аналізу наукової дефініції «навчальне середовище». У цьому контексті було встановлено, що починаючи з першої половини ХХ ст. у публікації науковців термін «навчальне середовище»

ототожнювався із засобом управління процесами становлення особистості. Сучасний вищий навчальний заклад (ВНЗ) повинен виступати таким освітнім середовищем, що максимально сприяє розширенню духовно-інтелектуальних можливостей як суспільства у цілому, так і кожного студента зокрема. Навчальне середовище ВНЗ у баченні Б. Буяка, виступає вагомим «носієм духовно-інтелектуального потенціалу» [1, с. 5]. Нам імпонує визначення навчального середовища, що представлено у публікації О. Смолінської [2]. Так, авторка трактує середовище, що створене в навчальному закладі як особливу твірну частину освітнього простору, що «зумовлює синергетичний ефект, адже передбачає занурення в певний інформаційний потік» [2, с. 32]. Отже, можна з упевненістю констатувати, що навчальний заклад має виступати тим освітнім середовищем, у якому його студенти, готуючись до професійної діяльності, мають змогу активно соціалізуватися на основі максимального розвитку особистісного творчого потенціалу. У нашому баченні навчальне середовище доцільно розглядати однією із найбільш важливих складових освітнього процесу у ВНЗ, що сприяє активному формуванню професіоналізму майбутніх фахівців соціальної сфери та сприяє їх самоствердженню та самореалізації.

Відзначимо, що у кожному ВНЗ існує своє навчальне середовище, яке включає систему психолого-педагогічних впливів на формування особистості через соціальне й просторово-предметне оточення. Тобто, у кожному навчальному закладі функціонує конкретна система організації освітнього процесу, розроблені форми спілкування і норми групової поведінки та корпоративної етики. У цьому контексті підтримуємо позицію В. Ясвіна [3], який переконливо довів, що головними факторами навчального середовища виступає соціальне, культурне, професійне й фізичне оточення. Автор наголошує на тому, що інтенсивність та суб'єктивна значущість цих чинників виступає головною передумовою позитивних змін у формуванні професіоналізму студентів. Отже, можна розглядати як аксіому твердження про те, що позитивні зміни в навчальному середовищі ВНЗ призведуть до позитивних особистісних змін Я-концепції студентів, які там навчаються, і навпаки – коли середовище консервативне, і у ньому не має інновацій, то на вагомій зміні у становленні студентів сподіватися не варто. Вважаємо, що креативне навчальне середовище ВНЗ стимулює студентів на пошук власних орієнтирів, формує у них почуття радості від пізнання та заохочує внутрішню мотивацію до особистісного та професійного самовдосконалення. Позитивне навчальне середовище, насамперед, характеризується демократичним стилем взаємин між викладачами та студентами, а також відсутністю деструктивних конфліктів під час організації освітнього процесу.

У доволі мінливому соціумі, навчальне середовище, у якому здобувають освіту майбутні фахівці соціальної сфери, повинне володіти ще одною ознакою – бути соціокультурним та характеризуватися поліфункціональністю та багатовимірністю. На основі напрацювань фахівців [4; 5] встановлено, що за своїм призначенням навчальне середовище ВНЗ має відповідати трьом основним вимогам: по-перше, створювати умови для самореалізації духовних сил особистості; по-друге, формувати в особистості соціально й особистісно значущі потреби та забезпечувати належні умови для їх задоволення відповідно до соціальних і культурних норм; по-третє, сприяти забезпеченню відтворення соціокультурного потенціалу.

У найбільш загальному аспекті навчальне середовище ВНЗ повинно містити цілеспрямовану діяльність щодо актуалізації соціально-значущих ціннісних орієнтацій та потреб, а також активно реагувати на зменшення проявів цінностей і потреб, які носять асоціальний характер. Такий підхід матиме об'єктивний вплив на формування високої загальної культури студентів, та позитивно й невимушено буде стимулювати майбутніх фахівців до толерантної поведінки, і як наслідок формуватиме у них внутрішню готовність до попередження конфліктів.

У контексті нинішньої освітньої парадигми навчальне середовище ВНЗ повинне базуватися на інтерактивних технологіях, тому воно є й інтерактивним. Інтерактивне навчальне середовище науковці В. Логвін [6] та Д. Пашенко [7] визначають як web-грунтовне середовище, що підтримує структуровану взаємодію між усіма членами навчальної спільноти та забезпечує демократичність, відкритість, гнучкість, доступність, ефективність, завершеність освітнього процесу. Інтерактивне навчальне середовище ВНЗ, у якому здобувають освіту майбутні фахівці соціальної сфери, повинне, в обов'язковому порядку, включати сукупність взаємопов'язаних навчальних, соціальних та культурних складових, які забезпечують продуктивну організацію освітнього процесу на основі інтерактивних та інформаційних технологій. Таке середовище, у нашому баченні, це доволі складний феномен, що поєднує у собі різні соціально значущі фактори. Пояснимо свою позицію. Тобто, інтерактивне навчальне середовище ВНЗ утворює динамічну мережу взаємопов'язаних педагогічних подій позитивного спрямування, що створюються зусиллями соціальних суб'єктів різного рівня (колективних (у межах університету чи факультету), групових (у межах конкретних студентських навчальних груп) та індивідуальних (кожним викладачем та студентом)), володіє вагомим потенціалом для особистісного саморозвитку кожного студента, який там навчається.

Встановлено, що головним механізмом формування інтерактивного навчального середовища виступає творча співпраця між викладацьким корпусом та студентами, які мають змогу активно долучатися до вирішення освітніх та соціокультурних проблем. Високий рівень сформованості інтерактивного середовища у ВНЗ має активний вплив на розвиток у студентів пізнавальних інтересів, формує у них світоглядні та ціннісні орієнтири на толерантну поведінку та конструктивне розв'язання усіх конфліктних ситуацій. Вивчаючи інтерактивне навчальне середовище ВНЗ, В. Новіков [8] робить акцент на самоорганізації та саморегуляції через інформаційно-енергетичну відкритість за рахунок постійної взаємодії. Подібну позицію задекларовано й у праці Ю. Мануйлова [9], де встановлено, що таке середовище спрямоване на: емоційне взаємосприйняття та обмін між суб'єктами педагогічної взаємодії; визнання рівноцінності усіх суб'єктів освітнього процесу; активне й діяльнісне оволодіння навколишнім світом.

Отже, інтерактивне навчальне середовище ВНЗ розглядаємо як педагогічний феномен, що має позитивний вплив на соціальну активність студентів через функціонування міжособистісного простору, в якому кожен майбутній фахівець буде відчувати себе комфортно. Лише у тому випадку, коли студенти навчаються у такому середовищі, можна очікувати від них досягнення максимально можливого рівня особистісного саморозвитку, розвитку внутрішньої мотивації на вдосконалення в обраній професії. Позитивно сформоване інтерактивне навчальне середовище впливає на оновлення й збагачення духовного та інтелектуального генофонду нації, стимулює формування національної інтелігенції, передбачає гармонійно розвинену особистість, фундаментальними характеристиками якої є духовність, культурна самоідентифікація, соціальна і особистісна зрілість та високий рівень сформованості готовності розв'язання конфліктів.

Таке навчальне середовище базується на конкретних ціннісних орієнтаціях та передбачає реальне наповнення навчального процесу. Зазначимо, що ми прагнули щоб інтерактивне навчальне середовище, в першу чергу, було спрямоване на формування у майбутніх фахівців соціальної сфери готовності до розв'язання професійних конфліктів. А тому, його створення включало цілеспрямовані педагогічні впливи на становлення студентів, формування у них особистісно і професійно значущих потреб, які забезпечують умови для максимальної самореалізації особистості в майбутній професії. У тому випадку, коли у ВНЗ створене та активно функціонує позитивне інтерактивне навчальне середовище можна спостерігати виникнення унікальної та творчої навчальної атмосфери, яка активно впливає на процеси розвитку «акме» у студентів.

Встановлено, що до інтерактивного соціокультурного навчального середовища ВНЗ входить внутрішня та зовнішня складові. Внутрішню складову організовує науково-педагогічний колектив за активної участі студентів, шляхом вироблення власної індивідуальної освітньої траєкторії. Тоді як зовнішня складова ґрунтується на співпраці через підготовку й проведення науково-практичних заходів, участі у конференціях та олімпіадах, які спрямовані на стимулювання саморозвитку майбутніх фахівців.

У практичному аспекті, для формування високого рівня готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання конфліктів, інтерактивне навчальне середовище ВНЗ має бути орієнтованим на розвиток та вдосконалення особистісного потенціалу студентів, а також активно формувати у них здатність до співпраці та взаємодії на основі прийняття загальнолюдських цінностей. Вважаємо, що ефективність впливу інтерактивного навчального середовища ВНЗ на формування у студентів готовності до розв'язання конфліктів визначається:

- 1) творчим потенціалом, що передбачає ініціативність, соціальну активність та наполегливість;
- 2) моральним потенціалом, що базується на чесності, відповідальності, духовній культурі;
- 3) комунікативним потенціалом, який включає делікатність, толерантність, почуття такту, порядність, готовність до співпраці, сформовані емпатійні уміння;
- 4) психофізіологічним потенціалом, який ґрунтується на самостійності, мобільності, наполегливості та визначається особистісною зрілістю (критичність мислення, сформовані пізнавальні інтереси, вміння знайти конструктивне рішення конфліктної проблеми).

Вважаємо, що для студентів, які навчаються на психолого-педагогічних факультетах необхідна сформованість творчого, морального, комунікативного та психофізіологічного потенціалів, що у комплексі дозволить майбутньому фахівцеві соціальної сфери максимально повно самореалізуватися у якості соціально активної особистості, яка зможе знайти свою нішу у професійному соціумі.

Відзначимо, що освітній процес практично усіх ВНЗ організовано на основі кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, що передбачає поєднання модульних технологій навчання та залікових освітніх одиниць. Використання кредитно-трансферної технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців соціальної сфери має суттєвий вплив на вдосконалення інтерактивного навчального середовища та підвищує стан сформованості показників теоретично-змістового компоненту готовності майбутніх фахівців до розв'язання професійних конфліктів. У цьому контексті кредитно-трансферна технологія дозволяє викладам: 1) поєднувати функції консультанта та менеджера; 2) забезпечувати ефективне керівництво самостійною роботою студентів; 3) активно використовувати комунікативні можливості комп'ютерних програм і мереж; 4) систематично здійснювати контроль за результативністю навчально-пізнавальної діяльності.

Вважаємо, що кредитно-трансферна система організації навчального процесу є найбільш ефективною у поєднанні із впровадженням інформаційних технологій. У цьому контексті ефективність використання інформаційно-комп'ютерних технологій під час вивчення студентами навчальної дисципліни «Соціальна конфліктологія» базувалася на освітніх можливостях інформаційного середовища Moodle. Саме використання інформаційного середовища Moodle, у баченні Н. Болюбаш [10], має великий потенціал у формуванні професіоналізму майбутніх фахівців. До прикладу, у якості одного із найбільш вагомих позитивів авторка наводить те, що інформаційне середовище Moodle дозволяє викладачеві постійно оновлювати навчальний матеріал. Як зазначає О. Романишина «основним засобом в інформаційному середовищі Moodle, призначеним для представлення навчального матеріалу, організації процесу навчання та мережевого спілкування учасників навчального процесу є поняття курсу» [11, с. 149].

У практичній площині в інформаційному середовищі Moodle нами розроблено навчально-методичний комплекс (НМК) для вивчення навчальної дисципліни «Соціальна конфліктологія», яка входить до циклу «Вибіркові навчальні дисципліни» (Дисципліни самостійного вибору навчального закладу (поглиблена фахова підготовка)) та слухається студентами спеціальності «Соціальна робота», «Соціальна педагогіка», «Практична психологія» та «Психологія» в обсязі 4 кредитів. НМК розміщений на сервері електронних ресурсів Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (<http://elr.tnpu.edu.ua/course/view.php?id=454>) (рис. 1).

Рис. 1. Загальна структура навчального курсу «Соціальна конфліктологія» в інформаційному середовищі Moodle

Зокрема навчальний курс «Соціальна конфліктологія» створено таким чином, що у ньому передбачено систему сторінок з використанням гіпертекстових посилань. Середовище Moodle дозволило нам розміщувати на цих сторінках навчальний матеріал великих розмірів та будь-яких форматів. Такий підхід забезпечив цілісне представлення теоретичного матеріалу в інформаційному середовищі. До його складу увійшли такі інтерактивні елементи курсу, як: лекції, семінари, лабораторні роботи, завдання, тести, презентації, фільми, глосарій, форум, чат, що дозволило організувати інтерактивне навчальне середовище для максимально комфортного вивчення студентами навчальної дисципліни на основі засобів інформаційних технологій. Розроблений курс – це цілісна система пов'язаних сторінок, переміщення між якими відбувається на основі гіперпосилань.

Відзначимо, що лекції семінари та практичні заняття виступають основними складовими курсу і розглядаються нами як центральні магістралі у реалізації освітнього процесу, що спрямовані на засвоєння майбутніми фахівцями теоретичної інформації про конфліктність буття. Зокрема, лекції нами розроблено до кожного Модулю (Модуль 1 – «Загальна теорія конфліктів»; Модуль 2 – «Особливості конфліктів на різних рівнях соціальної системи»). На рис. 2 представлено загальний вигляд гіперактивного посилання на лекційний матеріал.

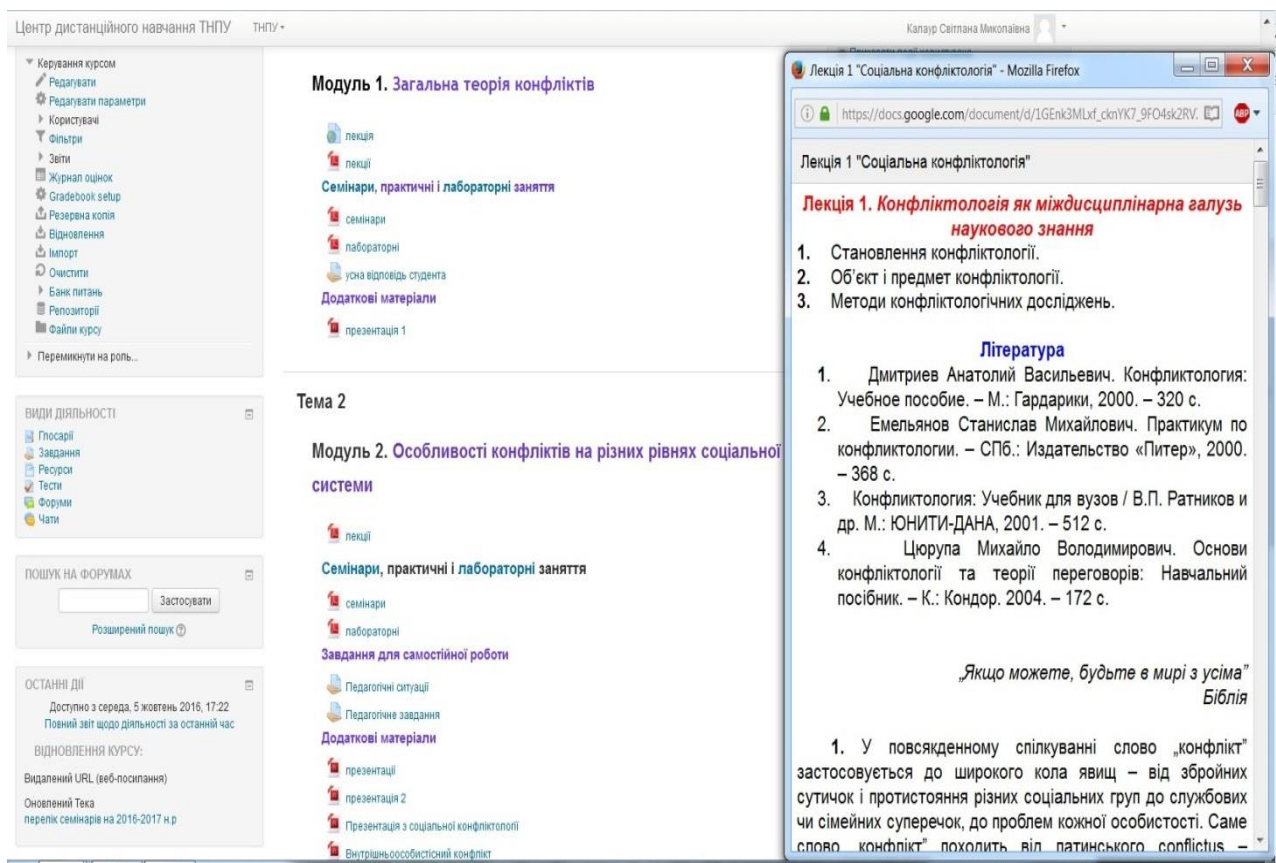

Рис. 2. Вікно з навчальної дисципліни «Соціальна конфліктологія» з активними гіперпосиланням на лекцію

Досліджуючи конкретні типи конфліктного протистояння, студенти на семінарських та лабораторних роботах мають змогу не лише перевірити свої теоретичні знання, а й опрацювати на практиці методики, які допоможуть встановити їх особистісні характеристики. До прикладу, вони можуть встановити власні акцентуації характеру, визначити тактики та стратегії поведінки в конфлікті, дослідити сформованість толерантності та вміння слухати опонента, з'ясувати тип темпераменту та ін.

Для більш ґрунтовного ознайомлення студентів із теорією соціальних конфліктів та формами і методами їх розв'язання у майбутній професійній діяльності було розроблено тести, які розглядаємо як об'єктивний інструмент у визначенні результативності навчального процесу. Причому тестовий контроль мав як запитання закритого типу (перший рівень складності (вибір вірно/невірно), так і другий рівень складності, що передбачав множинний вибір, а також тестах були передбачені й творчі завдання (креативні), які потребували розширеної відповіді студентів у вигляді розв'язання педагогічної ситуації, чи проблемної задачі конфліктологічного змісту. Відзначимо, що нами було розроблено не лише підсумкові тести, що носили контролюючий характер, а й навчальні тести, які студенти мали змогу самостійно пройти перед підсумковим тестуванням, причому кількість спроб проходження навчальних тестів не обмежувалася.

З метою формування у майбутніх фахівців соціальної сфери практичних умінь у зміст курсу було вставлено задачі (психолого-педагогічні ситуації, проблемні завдання, вправи, творчі ігри та ін., перегляд відео презентацій із завданнями до них). Студенти могли самостійно дома їх розв'язувати та надсилати для перевірки викладачеві. Причому відповіді в електронному вигляді (одним файлом, декількома файлами, чи відповідь поза сайтом) передбачали різний формат (письмову відповідь, есе, план-схему, презентацію та ін.). Вважаємо, що такий підхід ініціює творчість та розвиває креативне мислення, а також дозволяє виробити у студентів асертивну поведінку і сформувати толерантність.

Презентації та навчальні фільми, які внесені нами у курс, також дозволяли майбутнім фахівцям поглибити теоретичний рівень своїх знань та суттєво розширити кругозір стосовно рівня конфліктності соціальної сфери та можливостей розв'язання конфліктів. Відзначимо, що після вивчення курсу, краші студентські презентації на основі голосування самих студентів також поповнювали скарбничку презентацій, що виставлені у мережі. Такий підхід стимулював студентів до креативної творчої діяльності.

Глосарій у курсі розроблено для того щоб майбутні фахівці соціальної сфери могли користуватися словником термінів та означень, які використовуються в конфліктології, і які студенти будуть використовувати в процесі вивчення навчальної дисципліни «Соціальна конфліктологія». Терміни та означення, представлені у глосарії, стосувалися як загальної теорії конфліктів, так і безпосередньо змісту конфліктів в соціальній сфері. Відзначимо, що при потребі за допомогою глосарію студенти мали змогу проводити самостійно активний пошук значення тих термінів, які для них є незнайомими.

У нашому баченні чат, як інтерактивний елемент курсу, також володіє вагомим потенціалом у формуванні теоретично-змістового компоненту готовності майбутніх фахівців до розв'язання професійних конфліктів та підвищує якість вивчення навчальної дисципліни «Соціальна конфліктологія» у цілому. Чат дозволив нам організовувати та проводити активне спілкування між усіма учасниками курсу та допоміг швидко вирішувати проблемні навчальні завдання, які виникали у студентів.

Такий елемент курсу як форум дозволив нам у вигляді дискусії активно обговорювати навчальні питання, та розв'язувати спірні конфліктні ситуації на основі організованого у просторі та часі мережевого спілкування. Зокрема, ми активно використовували форум для проведення додаткових консультацій для тих студентів, які з певних причин пропустили заняття і потребували додаткової консультації, але не мали змогу прийти на очі консультації.

Отже, формування інтерактивного навчального середовища ВНЗ спрямоване на розвиток потенційних можливостей студентів та максимально позитивно впливає на формування у них готовності до розв'язання конфліктів у конструктивній площині. Професійна діяльність викладацького складу передбачала розв'язання таких завдань: проведення аналізу стану сформованості інтерактивного навчального середовища та встановлення головних факторів, що негативно впливають на його розвиток, а також пошук конкретних засобів щодо підвищення його потенціалу; інтеграція освітніх можливостей інтерактивного навчального середовища ВНЗ на основі використання засобів інформаційних технологій; введення реальних позитивних подій, що відповідають потребам студентів та наповнення цих подій практичним змістом, який спрямований на вдосконалення готовності до розв'язання конфліктів у професійній діяльності.

Освітня діяльність майбутніх фахівців соціальної сфери в інтерактивному середовищі при вивченні навчальної дисципліни «Соціальна конфліктологія» передбачала реалізацію конкретних етапів, а саме: визначення очікуваного результату; підбір практичного матеріалу; систематизацію й аналіз матеріалу; консультації з викладачами; створення презентацій, глосарію, участь в чатах. Активне використання інтерактивного навчального середовища що базувалося на впровадженні інформаційних технологій, дозволило перетворити освітню діяльність на активний інструмент пізнання, коли студенти виконують комп'ютерні презентації, беруть участь у вебінарах, переглядають відеофільми, виконують на комп'ютері практичні вправи та завдання. Створені електронні матеріали використовувалися на заняттях в якості наочності, а також як джерело додаткової навчальної інформації, яка самостійно здобута студентами.

Висновок. Освітнє середовище навчального закладу виступає активним носієм духовно-інтелектуального потенціалу, що має вагомий вплив на розвиток творчих здібностей студентів. У Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка створене позитивне гуманістично-орієнтоване інтерактивне навчальне середовище для студентів, яке дозволило їм стати повноцінними носіями загальнолюдської культури та

представниками інтелектуальної еліти нашої країни. У нашому розумінні інтерактивне навчальне середовище суттєво впливає на розвиток пізнавальних інтересів та творчості студентів, формує критичне мислення, а також сприяє позитивній соціалізації на основі формування світоглядних та ціннісних особистісних орієнтирів та внутрішньої мотивації до саморозвитку в аспекті формування теоретичної бази готовності до розв'язання конфліктів.

Встановлено, що використання інформаційного середовища Moodle дозволило творчо підійти до поглиблення теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. У процесі дослідження було висунуто робочу гіпотезу про те, що формування інтерактивного освітнього середовища засобами інформаційних технологій матиме позитивний вплив на формування готовності студентів, які здобувають освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр», до розв'язання конфліктів у професійній діяльності та розглядається нами як ефективна педагогічна умова.

Перспективним напрямом подальшого вивчення проблеми формування готовності майбутніх фахівців соціальної сфери до розв'язання професійних конфліктів вбачаємо у дослідженні системного підходу та розгляду методичних аспектів побудови цілісної системи професійної підготовки майбутніх фахівців у зазначеному напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буяк Б. Б. Глобалізаційні виклики сучасній університетській освіті / Б.Б. Буяк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : педагогіка. – 2014. – №2. – С. 3–11.
2. Смоленська О. Є. Поняття культурно-освітнього простору в сучасній педагогічній науці / О. Є. Смоленська // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : педагогіка. – 2014. – №2. – С. 30–35.
3. Ясвин В. А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.
4. Давиденко А. Роль соціального середовища у творчості людини / А. Давиденко // Збірник наук. праць. – К., 2004. – С. 57–61.
5. Бітаєв В. А. Людина і соціокультурне середовище: проблема взаємоадаптації / В.А. Бітаєв // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності (альманах). – К., 2000. – С. 81–90.
6. Логвін В. Л. Розвиток соціокультурного середовища освітнього закладу в системі діяльності керівника школи [Електронний ресурс] / В.Л. Логвін // [Режим доступу http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Logvin.pdf
7. Пашенко Д. І. Зарубіжний досвід гуманізації соціального середовища та виховання / Д. І. Пашенко. – К. : Знання, 1999. – 208 с.
8. Новиков В. Н. Образовательная среда вуза как профессионально и личностно стимулирующий фактор [Электронный ресурс] / В.Н. Новиков // Электронный журнал «Психологическая наука и образование». – 2012. – № 1 Режим доступа : www.psyedu.ru
9. Мануйлов Ю. С. Средовой подход в воспитании. – 2-е изд., перераб. / Ю. С. Мануйлов. – М. ; Н.Новгород, 2002. – 157 с.
10. Болубаш Н. Є Створення тестів для інформаційно-освітньої системи на базі електронної платформи Moodle : Навчальний посібник / Надія Миколаївна Болубаш. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могилы, 2008. – 68.
11. Романишина О. Я. Теоретичні і методичні основи формування ідентичності майбутніх учителів: теорія і практика : монографія. / О. Я.Романишина– Тернопіль : Астон., 2015. – 360 с.

REFERENCES

1. Buiak B. B. Hlobalizatsiini vyklyky suchasni universytetskii osviti / B.B. Buiak // Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii : pedahohika. – 2014. – №2. – P. 3–11.
2. Smolenska O. Ye. Poniattia kulturno-osvitnoho prostoru v suchasni pedahohichni nautsi / O. Ye. Smolenska // Naukovi zapysky Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii : pedahohika. – 2014. – №2. – P. 30–35.
3. Yasvin V. A. Obrazovatel'naya sreda: ot modelirovaniya k proektirovaniyu / V.A. YAsvin. – M. : Smysl, 2001. – 365 p.
4. Davydenko A. Rol sotsialnoho seredovyshcha u tvorchosti liudyny / A. Davydenko // Zbirnyk nauk. prats. – K., 2004. – P. 57–61.
5. Bitaiiev V. A. Liudyna i sotsiokulturne seredovyshche: problema vzaiemoadaptatsii / V.A. Bitaiiev // Aktualni filosofski ta kulturolohichni problemy suchasnosti (almanakh). – K., 2000. – P. 81–90.
6. Lohvin V. L. Rozvytok sotsiokulturnoho seredovyshcha osvitnoho zakladu v systemi diialnosti kerivnyka shkoly / V.L. Lohvin // [Elektronnyi resurs] rezhym dostupu http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf3/Logvin.pdf
7. Pashchenko D. I. Zarubizhnyi dosvid humanizatsii sotsialnoho seredovyshcha ta vykhovannia / D. I. Pashchenko. – K.: Znannia, 1999. – 208 p.
8. Novikov V. N. Obrazovatel'naya sreda vuza kak professional'no i lichnostno stimuliruyushchij faktor / V.N. Novikov // EHlektronnyj zhurnal «Psihologicheskaya nauka i obrazovanie». – 2012. – № 1 [EHlektronnyj resurs] Rezhim dostupa : www.psyedu.ru
9. Manujlov YU. S. Sredovoj podhod v vospitanii. – 2-e izd., pererab. / YU. S. Manujlov. – M.; N.Novgorod, 2002. – 157 p.
10. Boliubash N. Ye. Stvorennia testi dlia informatsiino-osvitnoi systemy na bazi elektronnoi platformy Moodle: Navchalnyi posibnyk / Nadiia Mykolaivna Boliubash. – Mykolaiv : Vydvo MDHU im. P. Mohyly, 2008. – 68 p.
11. Romanyshyna O. Ya. Teoretychni i metodychni osnovy formuvannia identychnosti maibutnikh uchyteliv: teoriia i praktyka : monohrafiia. – Ternopil: Aston. – 2015. – 360 p.

УДК 371.261

СТАНДАРТИЗАЦІЯ КРИТЕРІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОГО ТЕСТУ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ КУРСАНТІВ-ПІЛОТІВ

Корінна О.В.

*Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного університету,
вул. Добровольського, 1, м. Кропивницький, Україна*

odeku@mail.ru

Метою статті є дослідження етапів створення якісного критеріально-орієнтованого тесту для об'єктивного оцінювання знань курсантів-пілотів. Обґрунтовано критерії оцінювання результатів тестування курсантів. Описано відмінності в підході до оцінювання поточного і підсумкового тестування. Доведено, що процес стандартизації тесту складається з низки етапів, які необхідно пройти для створення якісного критеріально-орієнтованого тесту. Підсумовано, що використання стандартизованих тестів для контролю знань курсантів-пілотів сприяє підвищенню якості навчального процесу.

Ключові слова: комп'ютерне тестування, тестові завдання, контроль знань, критеріально-орієнтований тест, критерії оцінювання, стандартизація тесту, навчальний процес.